

Titoistični cesar je nag

Ob rob komediji z ljubljanskim častnim meščanstvom

Slovenski kazenski zakonik v 297. členu, ki sankcionira javno spodbujanje sovraštva, nasilja ali nestrpnosti, grozi z dveletno zaporno kaznijo tudi tistemu, ki »zmanjšuje pomen, odobrava, omalovažuje, smeši ali zagovarja genocid, holokavst, hudodelstvo zoper človečnost, vojno hudodelstvo, agresijo ali druga kazniva dejanja zoper človečnost«.

Na ta člen smo se spomnili ob novici, da je častni meščan slovenske prestolnice postal dr. Marko Vrhunec, med drugim vodja kabineta dosmrtnega predsednika SFRJ Josipa Broza Tita v letih 1967–1973. Seveda se zavedamo, da je povezava med kazenskim zakonikom in služabnikom Titovega dvora vsaj v slovenskih razmerah pretirana in brez izvedljive osnove, pa vendar se nismo mogli ubraniti občutku, da to častno meščanstvo precej zaudarja prav po tovrstni »materiji«.

OMALOVAŽEVALEC ZLOČINOV

Že bežen vpogled v Vrhunčeve pretekle nastope, ki nam jih servira »striček Google«, namreč pokaže, da imamo opravka z notoričnim zanikovalcem in omalovaževalcem titoističnih zločinov. Omenimo le kakšno izmed njegovih slavospevnih cvetk: »Tito ni bil nikoli diktator. Bil je človek, ki je bil vedno izvoljen, ali za predsednika partije ali za predsednika države. Tita je takrat podpiralo 80 odstotkov ljudi in za kakršno koli preverjanje je šlo, je Tito vedno dobil popolno zaupanje ljudi, tako da je bil dejansko od ljudstva izbran in podpiran človek...«

Ali pa: »On /tj. Tito/ predvsem ni bil noben zločinec. Tito se je v vojnem in povojnem času ravnal po človeških in zavezniških sklepih, da je zločin treba kaznovati. To se je takrat dosledno izvajalo in tudi v tem je Tito bil pravičen...«

Ali pa: »Goli otok je vendarle bila naša obramba pred sovjetsko invazijo. Rusi so nas takrat ogrozili in nakopčili trideset divizij na naših mejah, doma pa je bilo veliko pete kolone, ki jo je bilo treba izolirati. Ko je to minilo, so ti ljudje šli domov in mnogi so bili rehabilitirani.«

Skratka: vse v jugoslovanski komunistični preteklosti je bilo lepo in prav, Tito pa se kot biser nedolžnosti in brezmejnne dobrote sveti na njenem zvezdnatem nebu...

Kaj že o Titovi poveljniški odgovornosti denimo za povojne poboje povedo poznavalci? Namenoma bomo uporabili že nekaj let star navedek zgodovinarke dr. Jerce Vodušek Starič, ki je za *Reporter* ob robu razpite Titove ulice v Ljubljani leta 2009 med drugim dejala, da je Titova odgovornost kot vrhovnega komandanta in predsednika vlade ter ministra za narodno obrambo v Demokratični federativni Jugoslaviji »nesporna tako po poveljniški liniji kot po dokumentih. Za vojne ujetnike in civiliste, ki so bili izročeni jugoslovanski državi, ni bil odgovoren posameznik ali posamezni vojaški poveljnik, po mednarodnem pravu je bila zanje odgovorna država, ki jih je sprejela, to pa je bila Demokratična federativna Jugoslavija, in ta je uprizorila držav-

Posledice Titove poveljniške odgovornosti. Foto: arhiv Družine / M. A.

no organizirano morijo. To ni bilo maščevanje posameznikov, če bi bilo, bi morala policija to preprečiti. To je bilo državno organizirano dejanje.«

In še: »Ni res, da so mednarodno pravno sprejeli načelo, da se lahko likvidira vse vojne ujetnike. To ni res! Ne vem, od kod ljudje jemljejo take trditve. Že navaden študent zgodovine ve, da to ni res!«

V zgodovino pisju je torej jasno, kdo je bil po hierarhiji najvišji v državi, ki je organizirala množične eksekucije, in kdo torej nosi zanje največjo odgovornost. Za takega človeka potem trditi, da ni bil ne diktator ne zločinec, temveč humanist *par excellence*!

JAVNO POVZDIGOVANJE PATOLOGIJE

Odkrito moramo priznati, da se nam ni ljubilo dalj časa brskati po Vrhunčevem besednem smetju (spomnimo se še njegovih sprenevedavih izjav o partizanskih pobojih civilistov iz dokumentarnega filma *Zmolčani – moč preživetja*), ki ima očitno predvsem en namen: pred samim seboj upravičiti neupravičljivo in tako svoji služabniški vdanosti (Jovanka je imela pudlja, Tito pa ...) podeliti nekakšen bivanjski smisel. To pač lahko razumemo.

Ko pa javne ustanove, v tem primeru Mestna občina Ljubljana, tovrstno osebno patologijo povzdigujejo na piedestal splošnega zgleda (ali ni temu namenjeno častno meščanstvo?), vrag vzame šalo. In smo v skušnjavi, da se v moralno in morda tudi pravno sporno potezo večine ljubljanskih mestnih svetnikov zaletimo z vso silo in vanj streljamo z vsemi pravičniškimi topovi. A trezen razmislek pokaže, da to nima nobenega pravega smisla. Na vse skupaj je treba gledati kot na komedijo, v kateri si patetični karakterji vzajemno (Zveza borcev ljubljanskemu županu, ta Zvezi borcev, ti zopet županu, pa ta zopet borcem – in tako naprej...) delijo prazne poklone in mislijo pri tem smrtno resno. Prav v tem pa so pomilovanja vredno smešni.

KLJUB VSEMU – PORAZ NASILJA

Seveda je bilo vsaj malce razmišljajočemu jasno, da bo 70. obletnica konca druge svetovne vojne na površje znova dvignila marsikaj, zato ne

smemo biti presenečeni ob tem, kar se dogaja v Ljubljani in še kje drugje. A to nam nikakor ne sme vzeti civilnodružbenega poguma, ki je v zadnjih letih vendarle dosegel to, da v velikem delu javnosti tovrstni nostalgični izleti v idealizirano totalitarno preteklost delujejo obupno anahronistično.

Bistveno pomembneje je zato opozarjati na tiste dosežke, ki jasno in javno povedo, da je titoistični cesar pač nag in da ne more zakriti noben figov list častnega meščanstva, herojskega zaklinjanja, osvoboditeljsko-zmagovalnega propagandističnega napihovanja...

V ta okvir moramo ta čas umestiti predvsem knjigo Jožeta Dežmana *Ni bilo lahko, a smo obstali in stojimo* s podnaslovom *Titoizem, poraz nasilja* (Mohorjeva založba Celovec), ki jo je avtor pred številnim občinstvom predstavil v petek, 24. aprila.

Omenimo zgolj eno izmed njegovih ugotovitev, ki tudi nagoto ljubljanskega častnega meščanstva postavlja v pravo luč: »... pot skozi svet titoističnih mitov, slepil in ponaredek /je/ več kot zapletena. Vsačkemu režimsko uveljavljenemu pojmu na 'svetli strani meseca' je v zgodovinski resničnosti priloženih mnogo pojavov na 'temni strani meseca', ki še čakajo na svoj vstop v svet resnice, v javni spomin, v družbeni dialog. Pregled in ocena prehojene poti še zdaleč nista možna, vendar poteka po prelomni črti spopada med totalitarizmom in demokracijo, med zanikanjem resnice oziroma ohranjanjem mitov in tabujev ter odkrivanjem resnice oziroma razkranjanjem mitov in tabujev. Ob prehodu iz totalitarnega v demokratični sistem nas je zavedla utvara, da sprememba družbene ureditve kar sama po sebi odpravi tudi totalitarne okvare in okužbe. Vendar nam dve desetletji simbolnih in spominskih spopadov dokazujejo, da morata množični in dolgotrajni zastrupitvi in bolelosti s potvarjanji, lažmi in delnimi resnicami slediti množična in dolgotrajna razstrupitev in zdravljenje – kapilarna zastrupitev zahteva kapilarno razstrupitev.«

V Ljubljani je taka razstrupitev očitno še daleč, a dolgoročno je jasno: do nje bo preprosto moralo priti. ■

BOGOMIR ŠTEFANIČ